

2025 – az MTA 200 éves

Szilágyi Adrienn: A 200 éves Akadémia elnökei és főtitkárai

Egy nagy múltú intézmény tanulmányozásakor különösen fontos megismerni az azt működtető és vezető személyek pályáját, hiszen elképzeléseik és döntéseik történelmi korszakoktól függően eltérő mértékben, de alakították annak történetét. A Magyar Tudományos Akadémia 200. évfordulójához közeledve ezt a célt szolgálja a Magyar Tudományos Akadémia elnökei és főtitkárai című kötet is. A tudós társaság élén álló elnökök és főtitkárok tudományos pályájának és az Akadémiához kötődő hivatali és vezetői tevékenységének bemutatására számos kutatóintézetből, egyetemről és többféle tudományterületről érkező szerzőgárda vállalkozott. Az Akadémia elnökeinek és főtitkárainak portréi bizonyos értelemben pont- és mozaikszerűek, mégis végigvezetnek bennünket az Akadémia történetén és annak fordulópontjain. A különböző történelmi korszakok politikai, társadalmi és tudományos közege nem csupán meghatározta az elnökök és főtitkárok megválasztását, hanem sokszor kijelölte a testület élén állók megfogalmazott irányelveit, cselekvésük mozgásterét, vagy épp annak hiányát. Ebben a váltakozó keretrendszerben igyekeztek a testület vezetői érvényesíteni szakterületi tudásukat, tudományszervezési és -irányítási elképzeléseiket, tudományos és közéleti kapcsolataikat. Tulajdonképpen mindez a hivatali szervezet folytonos szabályozását és azon belül az elnökök és főtitkárok feladat- és hatáskörének formálását eredményezte, amely egyúttal az Akadémia vezetésében váltakozó befolyásukat is jelentette. Ezen módosulásokhoz a tudós arcképcsarnok és ezzel összefüggésben az intézményi reprezentáció, a kommemorációs hagyomány is igazodott. Ezzel egy másik fontos cél is megvalósult, hiszen az Akadémia történetében első ízben került összegyűjtésre és közlésre az igen változatos és egyben hiányos hivatali galériát. A gyakran elzárt termekben elhelyezett portrékkal ilyen formában most először találkozhat az olvasóközönség. A kötetet videóportrék egészítik ki, amelyekben a még köztünk élő egykori elnököket és jelenleg az Akadémia élén álló elnököt kérdeztük tudományos pályájukról és vezetői tevékenységükről.

Cieger András összefoglalója Völgyesi Orsolya, Ugrai János és Krász Lilla előadásához:

2023 márciusában több évi munka eredményeként az MTA és az NKFIH anyagi támogatásával a BTK Történettudományi Intézet Magyar Történelmi Emlékek – Okmánytárak

könyvsorozatának új alsorozatában megjelentettük báró Eötvös József levelezésének első kötetét Völgyesi Orsolya (BTK TTI) sajtó alá rendezésében és jegyzeteivel. A történettudomány több évtizedes adósságának törlesztését kezdte meg e kiadvánnyal, mely a későbbi akadémiai elnök 1820-as évektől 1848 tavaszáig terjedő levelezését tartalmazza. A kötet tartalmáról bővebben: <https://abtk.hu/ismerettar/ismeretterjesztes/3113-a-nyelvet-onnon-karokkal-fonom-eotvos-jozsef-baro-reformkori-levelezese>

Az 1848-as miniszteri tevékenységet felölelő második levelezéskötet megjelentetését 2025-re tervezzük.

Széchenyi István levelezésének állandó témája volt 1825 vége és 1859 nyara között a Tudós Társaság működése. Éppen ezért, a közeledő 200. évforduló alkalmából „a Tudós Társaság dolgában” – Válogatás Széchenyi István levelezéséből címmel, 2024 őszére forráskiadványt teszünk közzé Czinege Szilvia (BTK TTI) sajtó alá rendezésében. A kötetben 215 Széchenyi által írt és neki címzett levél kap helyet. Ezek a levelek betekintést adnak abba, hogy mennyire szívügyének tekintette Széchenyi az Akadémia ügyét (az alapítás körüli teendőkön túl a szervezeti kérdéseken át a megjelenő művek finanszírozásáig), és milyen kiterjedt levelezésben állt az uralkodótól és József nádortól kezdve a Tudós Társaság munkatársain (Teleki József, Toldy Ferenc, Döbrentei Gábor) keresztül barátaig (pl. Wesselényi Miklós) bezáróan. A TTI-ben működő kutatócsoport honlapján mindenki számára elérhető formában folyamatosan közzéteszi Széchenyi István jegyzetelt leveleit: <https://szechenyilevelezes.abtk.hu/>

A 2025/26-ra betervezett MTA történeti kézikönyv projektje még hivatalosan nem indult el (nincs önálló témaszáma és támogatói okirata), ezért csak jelzem, hogy itt is megkezdődtek a kutatások, összeállt a lehetséges szerzőgárda és nagyjából tisztázódott a kötet koncepciója. Az MTA200 nap két előadója, Ugrai János és Krász Lilla már a kötethez kapcsolódó egy-egy részkutatásról fog beszámolni (akadémiai elit a reformkorban, illetve a tudományágak intézményesülése hazánkban).

Holl András: Az akadémikusok honlapja

Az Akadémia alapításának 200. évfordulója alkalmából az MTA Könyvtár és Információs Központ az akadémikusok REAL repozitóriumban elérhető munkásságát egy felületen bemutató adatbázis összeállítására vállalkozott: <https://akademikus.mtak.hu>. A gyűjteményben elérhető lesz a tagok tudományos publikációinak, pályájuk dokumentumainak (pl. disszertáció, ajánlás, székfoglaló, nekrológ) és portréinak digitális forrásának címe.

Bicskei Éva: szavak, tárgyak, kutatások, közösségek

Az előadás a Magyar Tudományos Akadémia alapításának 200. évfordulója alkalmából az MTA Művészeti Gyűjtemény által rendezendő programokat mutatja be: a 200 év – 200 szó kortárs képzőművészeti projektet, a 200 év – 200 tárgy és a 200 év – 200 könyv, valamint az akadémia című kiállításokat, továbbá a 200 év – 200 kutató című előadássorozatot. Ezek mind eltérő fókuszú és jellegű, de egymásra épülő, egy éven keresztül futó projektek, amelyek együttesen a kutatás természetét, a tudomány működését, előállítását mutatják majd be és teszik átélhetővé a hazai társadalom, közönség számára.

Klement Judit: Az Akadémia mecénásai

Az MTA kétszáz éves működését végig kísérte a mecenatúra: személyek, családok, csoportok, cégek, intézmények stb. támogatásai, ám ezekről mindeddig nem készült átfogó feldolgozás. A tanulmánykötet legfontosabb célja annak bemutatása, hogy milyen széles volt az Akadémiát támogatók köre. Kik, milyen jellegű és jelentőségű támogatásokat adtak, milyen célra, és vajon a mecénási tevékenység időben hogyan változott? A kötet szerzői szeretnék lehetséges válaszokat felmutatni arra a kérdésre is, hogy milyen okok és motivációk álltak a mindenkori támogatói szándék mögött.

Csorba László: Az Akadémia alapítójáról

A Magyar Tudományos Akadémia megalapításának 200. évfordulója jó alkalom arra, hogy a Széchenyi-tisztelők népes tábora kézhez kapjon egy – szigorúan tudományos hitelességű, ugyanakkor szórakoztatóan olvasmányos – könyvet a gróf életútjáról és munkásságáról. Csorba László DSc, az ELTE professor emeritusa korábban három kiadást megért, hasonló karakterű munkája már régen elfogyott a boltokból. A szerző most, a bicentenáris évfordulóra a legújabb szakirodalom alapján átdolgozza munkáját, megőrizve az elbeszélés korábbi erőseit, de beleépítve azokat a legfrissebb eredményeket is, amelyekkel egyfelől maga a folyamatosan zajló Széchenyi-kutatás, másfelől a dinamikusan fejlődő egyéb tudományok (pl. technikatörténet, narratológia, pszichiátria stb.) gazdagítják a „legnagyobb magyar” életéről eddig fölhalmozott ismereteinket.

A Széchenyi-tisztelők derekas tábora elvárja a történészektől és a Magyar Tudományos Akadémiától, hogy a könyvesboltokban mindig kapható legyen a „legnagyobb magyar” szakmailag hiteles, ugyanakkor olvasmányos életrajza. Érdeemes ezt a könyvet folyton újraírni? – kérdezhetik sokan. Igen – mert az életpálya eseményei ugyan nem változnak meg, de az igen, hogy mit gondolunk róluk. Csorba László előadásában sorra veszi, hogy az utóbbi évek új kutatási eredményei mely területeken gyarapítják ezt a korszerű Széchenyi-életrajzot: a gróf munkatársai, naplójának naratológiai sajátosságai, vallásosságának és politikai nézeteinek kapcsolatai, irodalmi tájékozódása, adományozási szokásai, liberális programadása, a főrendi ellenzék körében kifejtett tevékenysége, a Batthyány-kormányban végzett munkája.

Madas Edit: „A honni nyelvet művelni és gyarapítani” – az I. Osztály ünnepi köteteiről

Az MTA I. Osztálya öt könyvvel tiszteleg az Akadémia alapításának 200 éves évfordulója előtt, az osztály által képviselt tudományágak szerint.

Tolcsvay Nagy Gábor (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia és a nyelvtudomány
kétszáz éve

Eisemann György (szerk.): Jókai Mór és a tudományok

Dobos István: „A honni nyelvet művelni és gyarapítani”. Kosztolányi nyelvművészete

Tallián Tibor: Kodály Zoltán hátrahagyott feljegyzései

Ruttkay-Miklián Eszter (szerk.): Reguly Antal, az Academia küldötte